

Пространства и стилове на участие

ПАРТИСПЕЙС. Формални и неформални възможности за участие на младите хора в живота на европейските градове

Задаване на контекста

Голяма е **загрижеността** на европейските общества затова, че младите хора не участват достатъчно в обществените дела, които се отнасят за „живота им и живота на техните общности“ (Бяла книга на Европейската комисия за младежта, 2001).

В политиката, практиката и научните изследвания това се приписва, както на **структурните бариери**, така и на **индивидуалните дефицити** от страна на младите хора, като липса на информация и "компетентност за участие" (Младежката стратегия на Европейската комисия, 2009). Сред различните обяснения и формулировки на транснационално, национално и местно ниво, общият знаменател е, че младите хора нямат достатъчно участие и би трябвало да се ангажират повече.

Този дискурс предлага **тясно и формализирано разбиране на участието**, което противоречи на съвременните социални тенденции в Европа. Доминанта в него е, че мнозинството от младите хора не участват и би трябвало да бъдат образовани как да участват. Това означава, че недоверието на младите хора към институциите (местни, национални или европейски) се интерпретира като **проблем на незнанието** от страна на младите хора (което може да се поправи с образоването им), а не като основен проблем на взаимоотношения между институциите и обществото. Това е идеологическо разбиране на участието, което възпроизвежда неравенствата и изключва широка гама от стилове на изразяване на младите хора, което би могло да се счита за участие.

Цел и задачи на проекта

В този контекст ПАРТИСПЕЙС има за цел да анализира какво правят младите хора в обществените пространства, какво означават тези дейности за тях и оттам да се **реконструира разбирането за участие**.

Основни задачи на проекта PARTISPACE са да се определи **как и къде** младите хора участват в публичния живот в осем европейски града (с различно благосъстояние, образование и политики, насочени към младите хора); да се установи какви стилове на участие предпочитат, развиват и прилагат и в какви **пространства** се провежда участието и да се обясни как това участие се вписва в индивидуалните биографии и формирането на собствена идентичност от младежи с различен социален статус.

Основен проблем

Проектът PARTISPACE започва с допускането, че съществува връзка между очевидната липса на участие на младите хора, от една страна, и разпространението

на идеологически и дискурсивни ограничения на това, което се признава за участие, от друга страна. Участието се разбира като изградено взаимодействие между политики, разпоредби и практики - или: между идеологии, институции и индивиди.

Проучването предлага сравнителен анализ на участието на младите хора и тяхната ангажираност в решенията, които "засягат самите тях и живота на техните общности" (Бяла книга на Европейската комисия за младежта, 2001). Изследването се проведе в осем града из цяла Европа - Болоня (Италия), Франкфурт (Германия), Гьотеборг (Швеция), Ескишехир (Турция), Манчестър (Великобритания), Пловдив (България), Рен (Франция) и Цюрих (Швейцария), които са вградени в различни национални, регионални и местни контексти. То обхваща формални и неформални социални пространства и стилове на младежко участие.

Методология

Проектът приложи комбинация от методи за набиране на емпирична информация:

- преглед на научната литература и официалните документи на младежката политика на национално и международно ниво,
- критичен дискурс-анализ на проблема за участието в политическите документи на Европейския съюз, Съвета на Европа и Европейския младежки форум,
- анализ на данните от Европейското социално изследване на формите на политическо и гражданско участие на младите хора,
- картографиране на младежкото участие във всеки град въз основа на експертни интервюта, фокус-групи и интервюта с разходка до значими за младите градски пространства,
- задълбочени изследвания на случаи, състоящи се от етнографско наблюдение, групови дискусии и биографични интервюта с млади хора, обхващащи широк спектър от практики на участие на младите хора,
- изследване с участие, при което екипът подкрепи научноизследователски проекти на активни млади хора.

Европейският дискурс

Екипът проучи по петнадесет документа на Европейския съюз (ЕС), Съвета на Европа (СЕ) и Европейския младежки форум (EYF), за да установи начините, по които те дефинират участието на младите. Анализът позволи да се открият, както общите моменти, така и различията между подходите на трите институции. Един от основните изводи е, че през последните години участието на младите хора все повече и повече се свързано с образованието. От една страна това означава, че на младите хора се приписват дефицити на "компетентност за участие" и поради това трябва да бъдат образовани как да участват според доминиращите, институционализирани стандарти. От друга страна това означава, че участието във формалното образование все повече се интерпретира като участие.

Фигура 1 представя облак от думи, които са най-използваните термини в документите на ЕС относно това, какво представлява участието:

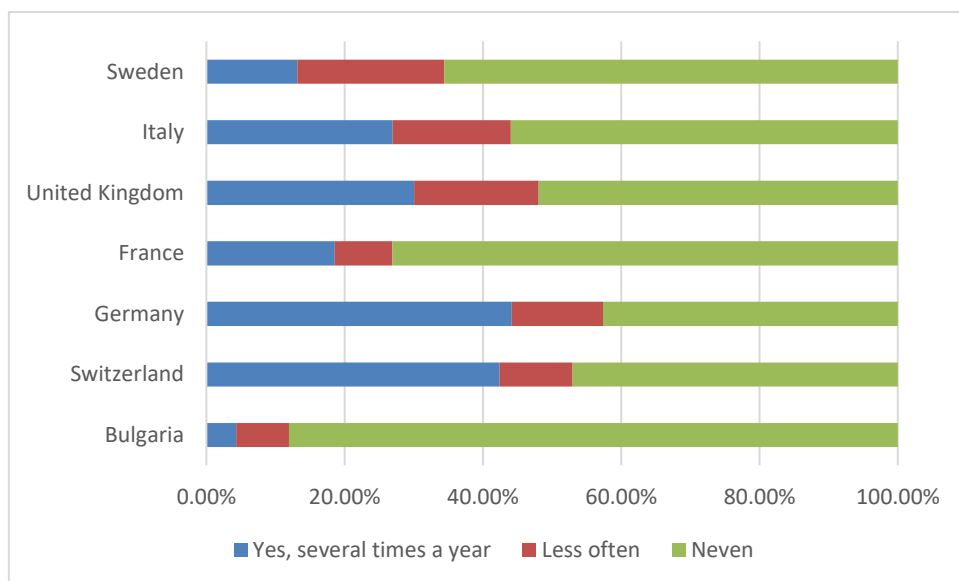
Фигура 1.: Облак от най-използваните термини в документите на ЕС за участие

Официалното участие

Количествените проучвания показват, че включването в **доброволни или благотворителни организации** е широко разпространено във всички страни, въпреки националните специфики (например, много по-голямо е участието в Германия и Швеция и много по-малко в България):

Фигура 2: Участие на млади хора в дейности на доброволни организации (възраст <= 29 години)

Нарастващото значение на **виртуалните пространства** за изразяване на ангажираността на младите хора представлява много важна тенденция във всички европейски страни. Резултатите показват **силна корелация** между онлайн и офлайн дейности: младите хора, които са политически активни онлайн, са активни и извън интернет, и обратното.

Младежките политики

Анализът на **политиките, насочени към младежта**, в осемте национални контекста показва, че в много от участващите страни младежката политиката наистина **не е приоритетна област** на публичните политики. В повечето случаи правителствата разполагат с институционална структура, но не и с воля да последват младежта. Вместо дългосрочна стратегия и разпределяне на адекватни ресурси, може да има **пренебрегване** на бюджета, отделен за младежките политики. Един типичен

признак на липса на политическа воля за прилагане на младежката политика е нежеланието да се разберат напълно **трудностите при координирането** на процесите за провеждане на единна политика за младежта, чрез която да се обединят усилията на няколко министерства. Вместо да си сътрудничат и да работят синхронизирано, те се концентрират върху „своята“ част от проблема, което не води до значими промени.

Често младежките политики се отнасят към младите като към проблемна група, която трябва да се подпомага и защитава, както е в Италия, или като заплаха за обществото, както е във Великобритания. Рядко може да се открие политика за младежта, която има за цел реално да овласти младите хора и да им се довери, че могат да взимат правилни решения за себе си и за своите общности, с изключение на шведската политика, която включва такъв ангажимент.

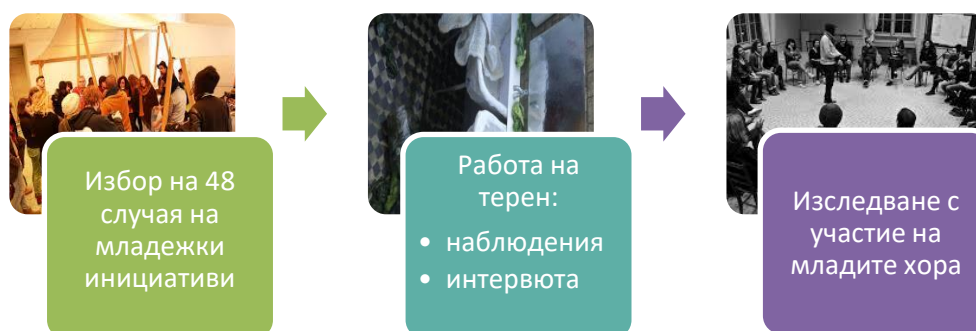
Различните социални условия и политически реалности в регионите с голяма независимост водят до ситуации, в които младежките политики са **изключително сложни**, поради различните институции, които взимат решения. Това също води до несправедливост и териториално неравенство, при което гражданите на определени региони могат да получат повече възможности и права, отколкото гражданите в други.

Стилове на младежко участие

При картографирането на младежкото участие бяха проведени 193 експертни интервюта и 96 фокус групи или градски разходки с млади хора. От тях бяха избрани 48 случая за по-задълбочено изследване съгласно следните критерии:

- Формални/официални и неформални инициативи на младежко участие
- Многообразие на социалните характеристики на участниците като възраст, пол, класа, етническа принадлежност, степен на образование.

Фигура 3: Разработване на 48 задълбочени проучвания на отделни случаи

Основните резултати от работата на терен могат да бъдат обобщени по следния начин:

- **значението**, което младите хора придават на участието е както индивидуално, така и колективно. Те говорят за себеусъвършенстване и овластяване, за лично удовлетворение, за собственото си бъдеще, но също и за чувство за принадлежност, да бъдат признати и полезни.
- **формите на ангажираност** са изключително многообразни. Някои групи се занимават основно с усвояване на пространство за младежки културни дейности и справяне със социалния контрол, други - със спонтанни културни или социални проблеми. Само някои от младите хора са явно ангажирани с официални политически дейности, докато някои политически партии са формирали собствени мрежи или организации. Всички млади хора, дори и тези, които са въввлечени в официални форми на участие, предпочитат

неорганизираните форми на участие, които са тясно свързани с техните потребности и интереси, по-гъвкави са и имат видими резултати.

- **Връзката с политиката и обществените власти:** Изводите потвърждават картината на дистанция, недоверие и отчуждение на младите хора от институциите. Тези, които се занимават с неформални политически дейности, смятат, че държавните органи са основният им опонент, а онези, които са въввлечени в официални форми на участие, се налага да отделят много време и енергия за дейности и структури, които не отговарят на техния начин на живот и цели. Повечето младежи отказват да имат нещо общо с политиката, дори и когато тяхната дейност е очевидно политизирана (работа с мигранти или опазване на природата).
- **Мотивите за участие** рядко произтичат пряко от политиката или социалните дейности, а от потребността за принадлежност и признание или преживявания на несправедливост. Въпросът, който стои пред младите, е как да "прехвърлят" тези лични потребности и преживявания в общи, публични въпроси. Това означава, че формите на "всекидневно участие" - практиките, засягащи младите хора, които идват заедно с противоречивите изисквания на всекидневния живот - трябва да бъдат интерпретирани като политически и социални форми на участие.
- **Пространствата за участие:** младите хора споделят мнение за липсата на свободни пространства за младежко участие и говорят за това как би могло да изглежда едно идеално пространство. Водещите фактори, които правят тези пространства привлекателни, са тяхната съвместимост с младежките култури и техния потенциал да съчетаят противоречивите изисквания на ежедневието си.

По-долу ще дадем няколко примера за различни случаи, които анализирахме по отношение на практиката на участие:

Младежка музикална сцена Пловдив (неформална мрежа) са група млади културни дейци и музиканти организират неформален клуб със сцена за културни и музикални представления в изоставено мазе. Те имат чувството, че младежката култура изобщо не се подкрепя от властите. Наред с това обсъждат и актуални проблеми на публичния живот в града.

→ **Липсата на публична инфраструктура провокира изобретателността и творчеството на младите хора, които създават пространство за**

Младежният съвет на Манчестър (формална организация) се включва в структурите на Общинския съвет на Манчестър. Членовете се подкрепят от професионален младежки работник, ангажираността им предоставя възможност за личностно развитие и напредък. Въпреки това процедурите са официално установени, дневният ред е до голяма степен дефиниран от Общинския съвет, и затова Младежният съвет страда от значителна дистанция от основното младежко население на града.

→ **Във формални условия младите хора се борят за усвояване на младежкото участие по субективно значим начин, но това е трудно и е една от причините за ниския отзвук.**

Улични музиканти, Ескишехир (неформална група) са група от музиканти, които разказват за кюрдския език и култура, които са слабо представени в обществения живот в града.

→ **Младите хора създават микро пространства на между-културен обмен, основан на борбата им за идентичност.**

Център за обмен, Цюрих (неформална организация) е проект за обмен на работни места, създаден от местни младежки работници. Той дава достъп на младите хора до временни работни места. Доставчици на услугите са млади хора, които са преминали процес на обучение и получават заплата. Макар че помагат на други младежи, участниците не го възприемат като гражданско участие, а като работа:

→ **Колкото по-голяма е ролята на възрастните, толкова по-малка лична ангажираност се изисква от младите хора; в същото време участието може да включва и предоставяне на платени услуги - както при политиките за възрастни.**

Момичешка група във Франкфурт (неформална мрежа) са група от пет момичета на възраст 14-15 години, които са открили местния младежки център като сцена за експериментиране с младежки културни практики. Те непрекъснато провокират конфликти с младежките работници, за да предизвикат границите между вътре и навън:

→ **Присвояването на обществени места играе ключова роля в оформяне на идентичността на младите хора; в зависимост от признанието, което получават, "обществеността" става субективно значима - или не.**

Социален център Болоня (неформална мрежа) са група радикални леви активисти се събират в изоставено пространство, където живеят, организират политически дейности и предоставят социални услуги в квартала. Веднъж седмично пространството е отворено за населението на града. Тази отвореност и разнообразие от дейности довежда до разнообразяване на младежкото участие - от само посетители към доброволци и активисти.

→ **Макар че неформалните групи трябва да се защитят от натиска на властите, за тях е по-вероятно да установят диалог с общността.**

Изследване с участие

Целта на изследването с участие във всички градове беше да се даде възможност на младите хора, да изразят своите гледни точки без намесата на изследователите, като в същото време достигнат до по-задълбочен размисъл върху своите практики. По-долу снимките са илюстрации на проекти на млади хора, разработени с подкрепата на изследователите.

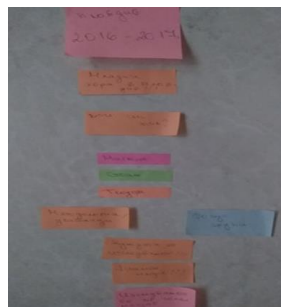
Улично изкуство на бездомни млади мъже, което повишава информираността за преживяванията на живеещите на улицата (Манчестър)

Самоорганизираны дейности - паркур за младите хора се превърнаха в организация за младежки труд (Гьотеборг).

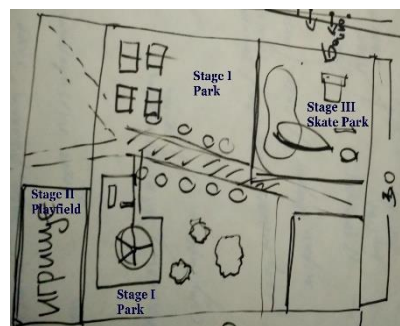
Публично представяне на религиозните и културни идентичности на млади мюсюлмани (Болоня).

Изследване на причините за липсата на интерес у младите хора към участието в политиката (Пловдив)

Проект за превръщане на пустеещ училищен двор в място за младежко участие (Пловдив)

Ключови послания

Проектът PARTISPACE не рекламира най-добрите практики по отношение на младежкото участие, тъй като няма универсална мярка за добро участие на младите хора или добра политика за улесняване на младежкото участие. Независимо от това проучването на случаите и изследването с участие на младите хора позволяват да се надникне в начините, по които различните общества прилагат за справяне с младежките практики в публичния живот и как те насърчават или демотивират младите хора.

От нашите констатации дотук могат да бъдат формулирани най-малко четири препоръки:

- **Промяна на стратегията на младежката политика от покана за към признаване на младежкото участие**

Като цяло подходът към участието на младите хора в публичния живот следва да се промени от приканване да участват по предварително зададен дневен ред, въпроси и форми на вземане на решения към признаване на ежедневните практиките на младите хора за толкова значими, колкото формите, зададени от институциите. Властите трябва да намерят механизми за признаване на тези самоорганизирани дейности.

- **Необходимостта да се ценят и оползотворяват всички форми на участие на младите хора**

Нашите проучвания показват, че младите хора участват в различни форми на изразяване на загрижеността си за проблемите в различни области на обществения живот – както в институционализирани официални форми, като младежки съвети, така и в различни неформални стилове като социални мрежи или спортни клубове. Навсякъде личи явната предубеденост в начина, по който тези опити за младежко участие се възприемат от властите.

- **Необходимостта да се интегрират млади хора с различни ресурси в обществено-полезни инициативи**

Докато някои политики за насърчаване участието на младите хора на местно ниво привличат широк спектър от младежки групи, то други са насочени само към тесен слой младежи. Някои от по-формализираните политики срещат трудности при достигането до младите хора с по-малко ресурси или в по-уязвими ситуации. Затова препоръчваме политиките за участие да бъдат проверявани за "невидимите бариери" в достъпа до тях, които изключват определени групи младежите (най-често най-уязвимите, най-слабо образованите и най-нуждаещите се от подкрепа и насърчаване).

- **Значението на работата с младежта за насърчаване на младежкото участие**

Работата с младежта изглежда успява да достигне до по-малко находчивите млади хора и трябва да бъде укрепена като платформа, която да изяснява потребностите на тези млади хора и да формулира насоките на местната политика. Това може да се постигне чрез засилване на централните за работа с младежта като инфраструктура с ниско прагово участие, способна да създаде "мостове" между не-формалните и формалните стилове на самоизразяване, в които участват младите хора.

Координатор Андреас Валтер, Гьоте университет на Франкфурт на Майн, Германия
A.Walther@em.uni-frankfurt.de

Партньори Университети и изследователски центрове от Болоня, Италия; Рен, Франция; Серж-Понтоа, Франция; Сейнт Гален, Швейцария; Гьотеборг, Швеция; Манчестър, Великобритания; Хъдърсфийлд, Великобритания; Истанбул, Турция

Пловдивски екип Сийка Ковачева, Станимир Кабаиванов, Борис Попиванов, Радка Пеева, Пламен Нанов

<http://partispace.eu/>